

Facebook

Website

NATUUR- EN MILIEUVERENIGING

GEMEENTE HEUSDEN

DIGITUURLIJK Special

juli 2024 (jaargang 11- no.1)

Het geheim van de eendekooi

Eendekooien zijn zo'n 700 jaar oud Nederlands cultuuroord en bijzondere, natuurlijke landschapselementen. Een eendekooi was oorspronkelijk een plaats waar wilde eenden werden gevangen "voor de bout", voor de consumptie dus.

Een "kooi" bestaat uit een flinke plas of vijver waar meerdere vangpijpen/smalle sloten op uitkomen. Omdat eenden tegen de wind opvliegen heeft een kooi meerdere vangpijpen, elk in een verschillende richting. Deze vangpijpen zijn van boven voorzien van een net en afgeschermd door rietschermen.

Om overvliegende eenden te lokken gebruikt de kooiker (beheerder van de eendekooi) verschillende soorten halffamme eenden, ieder met zijn eigen rol bij het vangen van wilde eenden. Eenden die altijd op, of dichtbij de kooi zijn worden "staleenden" genoemd.

Ze lokken de wilde eenden de vangpijp in en behouden tijdens het vangen de rust op de kooi. De kooiker voert ze elke dag, vanachter de schermen, waardoor ze aan hem gewend raken. Hier komt de uitdrukking "achter de schermen werken" vandaan. De staleenden broeden vaak in de broedkorven die de kooiker plaats, waardoor de kuikens vanzelf tot de makke stal gaan behoren. Er zijn ook "vliegstaleenden". Deze vliegen 's avonds naar

foerageergebieden en keren 's morgens terug naar de rust van de kooi. Trekkende wilde eenden komen vaak met hen mee naar de kooiplas. Deze vliegstal bestaat uit wilde eenden en is erg gevoelig voor verstoring.

In het trekseizoen laat de kooiker het kooikerhondje vóór en achter de schermen langs de pijp lopen om op de plas rustende eenden te lokken. De eenden worden nieuwsgierig door dat beestje met zijn opvallende grote witte staart die steeds verdwijnt en een eindje verder weer verschijnt. Ze kunnen de kooiker, die achter de rietschermen blijft, niet zien. Ze zwemmen de steeds nauwer wordende pijp in. Dan komt de kooiker te voorschijn en jaagt de wilde eenden op, het vanhok aan het einde van de pijp in. Hun lot is bezegeld: ze gaan letterlijk en figuurlijk "de pijp uit". Vroeger werd er gekooid "voor de bout", maar tegenwoordig worden de eendekooien vaak gebruikt voor het ringen van eenden. Zo kunnen hun trekwegen, broed- en overwinteringsgebieden in kaart gebracht worden. De eendekooien spelen ook een rol in wetenschappelijk onderzoek naar vogelgriepvirussen.

Rondom de plas en vangpijpen ligt het kooibos. Stille en rust rond de eendekooi worden gewaarborgd door het "afpalingsrecht". In een cirkel van zo'n 500 tot 1500m vanuit het midden van de plas mag niets gedaan worden dat de eenden kan verstoren of weggagen. Door kleinschalig en specifiek beheer biedt de eendekooi veel biodiversiteit. Dicht struweel en ruigtes naast open plekken, dood en oud hout, knobomen, gemengd loofbos en lichte en schaduwrijke plekken langs looppaden en slootoverlevs. Vaak groeien er op zo'n kooi zeldzame planten die in de kooibossen hebben kunnen overleven. De talrijke sloten op en om de kooi herbergen vaak zeldzame vissoorten als grote en kleine modderkruiper, kroeskarper en bittervoorn. Door het afpalingsrecht verblijven de ree en de haas, net als de egel, de bunzing en de hermelijn graag in de rust van de afpalingskring.

Door het afpalingsrecht vormen de eendekooien al sinds de zestiende eeuw de eerste stiltegebieden. Veel kooien zijn hierdoor tot natuurgebied geworden. Dit is ook het geval bij eendekooi "Ter Kwak", gelegen in Heusden bij de Hooibroeken. Deze kooi is al meer dan 500 jaar oud.

Leden van Natuur en Milieu vereniging Heusden waren 5 april 2024 uitgenodigd om dit unieke natuurgebied te bezoeken.

De Hooibroeken, het laag gelegen gebied tussen Oudheusden en Elshout, is bij uitstek geschikt voor de vangst van eenden. In vroeger eeuwen bevonden zich hier meerdere eendekooien. Een eendekooi bestaat uit een vijver in een aangelegd bos. Met de vijver zijn doodlopende sloten verbonden die als vangpijpen of 'kelen' fungeren. Een zogeheten kooikerhondje zorgt ervoor dat de eenden uit nieuwsgierigheid een van de vangpijpen inzwemmen, waarna de kooiker ze eenvoudig kan vangen. Om ervoor te zorgen dat het rond de kooi rustig en stil is, geldt het zogenaamde 'afpalingsrecht', dat zich in het geval van Ter Kwak uitstrekt tot 750 meter buiten de kooi

Als gevolg van een betere ontwatering én omdat hier teveel eendekooien bij elkaar lagen om rendabel te kunnen zijn, is Ter Kwak tegenwoordig de enige eendekooi die in de Hooibroeken resteert. De kooi is langdurig eigendom geweest van welgestelde families uit de stad Heusden. Gedurende de negentiende eeuw was Ter Kwak in bezit van de Heusdense bierbrouwersgeslachten Bax van de Hongs en Verhoeven. Sinds 1994 wordt de Hooibroeken, met inbegrip van eendekooi Ter Kwak, beheerd door Natuurmonumenten.

Het is die Natuurmonumenten welke door Fons Mandigers en Mark Snijders ons uitleg hebben gegeven over het ontstaan als boven omschreven, het onderhoud en de huidige situatie.

Advertenties

Wij verzorgen opleidingen voor BHV, EHBO, Reanimatie, AED bediening

Alles afgestemd op uw specifieke bedrijfsrisico's

www.jb-bedrijfshulpverlening.nl
Chrysanthenstraat 41, Drunen | Tel. 0416 - 377849
06 - 37304208

Natuur- en Milieuvereniging gemeente Heusden
Secretariaat: Copernicuslaan 4 5251 ZC Vlijmen
Email: info@natuurenmilieuheusden.nl

Deze e-mail is verzonden aan [{{email}}](#). • Als u geen e-mails meer wilt ontvangen, kunt u zich [hier afmelden](#). • U kunt ook uw [gegevens inzien en wijzigen](#). • Voor een goede ontvangst voegt u info@natuurenmilieuheusden.nl toe aan uw adresboek.

